

Asia: VN/16052/2021

Kulttuurin tulevaisuustyöryhmän raportti

Lausunnonantajan lausunto

Miten työryhmän raportti onnistuu sanoittamaan ja viestimään kulttuurialan tilannetta ja kehittämishaasteita alan jälleenrakennuksen ja vahvistamisen tarve huomioiden?

-

Mitkä raportin toimenpide-esityksistä ovat mielestänne kaikkein tärkeimmät ja kiireellisimmät toteuttaa (max 5)?

-

Miten voidaan mielestänne vaikuttaa siihen, että työryhmän viestit tulevat huomioiduiksi ja esitykset toteutetuiksi mahdollisimman hyvin seuraavalla hallituskaudella?

-

Lukukohtaiset kommentit

Luku 1: Annamme kulttuurillemme sille kuuluvan arvostuksen. Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

-

Luku 2: Kasvatamme hyvinvointiamme investoimalla kulttuuriin. Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

-

Luku 3: Tuemme tekijöitä ja vahvistamme samalla talouttamme. Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

-

Luku 4: Teemme tarvittavat rakenteelliset uudistukset freelancereiden työskentelyolosuhteiden parantamiseksi. Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Eläketurvakeskus käsittelee lausunnossaan raporttia siltä osin kuin siinä esitetään toimenpiteitä, joilla olisi seurauksia taiteellisen työn työeläkevakuuttamiseen tai työeläketurvaan.

Yrittäjäasemassa olevien taiteilijoiden vakuuttaminen MYEL:ssä

Eläketurvakeskuksen mielestä yrittäjäasemassa olevien taiteilijoiden MYEL-vakuuttamisen vaikutuksia tulisi selvittää tarkemmin ennen kuin on mahdollista ottaa kantaa, onko ehdotus työeläkevakuuttamisen kokonaisuuden näkökulmasta tarkoituksenmukainen. Myös Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen Melan mukaan ehdotusta kannattaa selvittää ja se on mielellään mukana selvityksessä. Raportissa MYEL-vakuuttamista koskevaa ehdotusta ei ole tarkemmin avattu, eikä ole mainittu sitä, vakuutettaisiinko yrittäjäasemassa olevat taiteilijat MYEL:ssä kuten MYEL-yrittäjät vai kuten apurahansaajat.

Jos taiteilijoiden yrittäjäasemassa tehty työ vakuutettaisiin MYEL:ssä, heidän työeläkevakuutusmaksuprosenttinsa pienenesi verrattuna yrittäjän eläkelain (YEL) mukaan vakuutettuihin yrittäjiin. He olisivat siten edullisemmassa asemassa kuin muut yrittäjät. Toimeenpanossa tulisi tehtäväksi paljon rajanvetoa siitä, ketkä yrittäjistä olisivat taiteilijoita, jotka vakuutettaisiin YEL:n sijasta MYEL:n mukaan. Ehdotus ei toisi hyötyä muille kuin kulttuurialalla oleville epätyypillistä työtä tekeville yrittäjille.

Taulukoissa on YEL:n ja MYEL:n vakuutusmaksuprosentit:

YEL 2022

Yrittäjien maksuprosentti alle 53-vuotiaat ja vähintään 63-vuotiaat 53-62-vuotiailla	Yrittäjien maksuprosentti
24,10 25,60	

MYEL 2022

Yrittäjien maksuprosentti alle 53-vuotiaat ja vähintään 63-vuotiaat 53-62-vuotiailla	Yrittäjien maksuprosentti
Alle 28 942,64 työtulosta 13,0140 13,8240	
28 942,64 –45 481,37 työtulon osalta	nousee liukuvasti nousee liukuvasti
45 481,37 ylittävältä työtulon osalta	24,10 25,60

Valtio korvaa yrittäjäeläkelakien mukaisista maksetuista eläkkeistä sen osuuden, joka ylittää yrittäjiltä kyseisenä vuonna kerättyjen eläkemaksujen summan. Vuonna 2022 valtio vastaa arviolta 30 prosentista yrittäjän eläke-lain YEL:n mukaan kertyneistä eläkkeensaajille maksetuista eläkkeistä. Maatalousyrittäjien MYEL:n mukaan kertyneistä maksetuista eläkkeistä vastaava valtion korvausaste on arviolta 84 prosenttia vuonna 2022. Apurahansaajien MYEL:n mukaan kertyneistä maksetuista eläkkeistä vastaavat apurahansaajat itse.

Työsuhteen ja yrittäjätoiminnan välinen rajanveto freelancereiden kohdalla

Eläketurvakeskus näkee hyvänä, että taiteilijoiden sosiaaliturvaan kiinnitetään huomiota. Kehittämisessä tulisi ottaa huomioon työeläkejärjestelmän peruslähtökohta, jonka mukaan henkilö vakuutetaan joko työntekijänä, yrittäjänä tai apurahansaajana. Kun kaikki eri työnteon muodot vakuutetaan tämän jaon mukaan, työeläkejärjestelmä kohtelee samassa asemassa olevia työnsuorittajia samalla tavoin, eikä rajaveto hämähä. Lakisääteiseen pakolliseen työeläkevakuuttamiseen ei ole tarkoituksenmukaista luoda järjestelmää, jossa tietty ammattiryhmä asetetaan erilaiseen asemaan muihin vastaavassa asemassa oleviin työnsuorittajiin nähden. Työeläkevakuuttamiseen ei ole myöskään perusteltua muodostaa uutta kategoriaa edellisten lisäksi.

Työeläkejärjestelmässä vakuutetaan työskentely työsuhteessa, yrittäjänä tai apurahansaajana ja julkisella alalla myös toimeksiantosuhteessa. Työsuhde määritellään työlainsäädännön, ennen kaikkea työ sopimuslain, perusteella. Yrittäjyys määritellään YEL:ssä ja MYEL:ssä ja MYEL-vakuutetut apurahansaajat määritellään MYEL:ssä. Taiteilijat voivat tehdä palkkatyötä työsuhteessa tai he voivat tehdä ansiotyötä itsenäisenä yrittäjänä esimerkiksi oman yrityksen puitteissa. Taiteilijat voivat työskennellä toimeksiantotyyppisesti yrittäjäasemassa myös muutoin kuin oman toiminimen tai yrityksen puitteissa. Taiteilijat voivat työskennellä myös apurahan turvin.

Yrityksen puitteissa tehty työ kuten myös toimeksiantojen perusteella suoritettavat työt katsotaan työeläkelakeja sovellettaessa itsenäisenä yrittäjänä tehdyksi työksi, joka vakuutetaan YEL:n mukaan, jos lain piiriin kuulumisen edellytykset täyttyvät. Nykyisin vähintään neljä kuukautta kestävä yrittäjätyö, jossa vuotuinen YEL-työtulo (työpanoksen arvo) on vähintään 8 261,71 euroa, kuuluu lakisääteisen pakollisen YEL-vakuutuksen piiriin. Työnsuorittajat, jotka eivät tulojen vähäisyyden vuoksi kuulu lakisääteisen pakollisen YEL-vakuutuksen piiriin, voivat ottaa vapaaehtoisen YEL-vakuutuksen ja kerryttää näin eläketurvaa. Palkkatyö vakuutetaan TyEL:n mukaan. Apurahatyöskentely vakuutetaan MYEL:n mukaisesti.

Taiteilijat, kuten muutkin työnsuorittajat, voivat kuulua eri työeläkelakien piiriin, eikä rinnakkainen vakuuttaminen aiheuta työeläkejärjestelmässä ongelmia. Sama työskentely ei voi kuulua useamman työeläkelain piiriin.

Eläketurvakeskuksen soveltamisohjeissa on todettu, että freelancer-nimike saatetaan mieltää tarkoittavan itsenäistä yrittäjää tai esimerkiksi henkilöä, joka tekee työsuhteessa työtä usealle työnantajalle. Freelancer-nimikkeestä tai freelancerina tehdyn työn verotuskohtelusta ei sellaisenaan voida päätellä, kuuluuko henkilö työsuhde- vai yrittäjäläkelakien soveltamisalaan.

Jokaisen työntekosuhteen työeläkevakuuttaminen ratkaistaan tapauskohtaisesti tosiasiallisten olosuhteiden perusteella. Eri työt voivat kuulua eri työ-eläkelakien mukaan vakuutettavaksi. On esimerkiksi mahdollista, että henkilö on samaan aikaan yhteen työntteettäjään nähden työsuhteessa ja toiseen työntteettäjään nähden toimeksiantosuhteessa. Myös peräkkäiset työnteko-suhteet voivat kuulua eri työeläkelakien piiriin.

Freelancer-nimikkeellä työtä tekevä henkilö työskentelee työsuhteessa, jos työskentelyssä täyttyvät työsuhteen tunnusmerkit. Muutoin kuin työsuhteessa ansiotyötä tekevät freelancerit voivat olla YEL:ssä tarkoitettuja yrittäjiä. YEL:n soveltaminen ei edellytä, että työnsuorittajalla olisi toimintaansa varten yritys tai toiminimi.

Taiteilijapalkka

Eläketurvakeskus on antanut 5.2.2019 lausunnon opetus- ja kulttuuriministeriölle taide- ja taiteilijapolitiikan suuntaviivoista (OKM/95/040/2017). Työryhmä ehdotti tuolloin, että selvitetäisiin, mitä vaikutuksia olisi taiteilija-apurahojen muuttamisella työsuhteeksi ja siitä maksettavaksi taiteilijapalkaksi. Työeläkelakien mukaan työnantaja on velvollinen järjestämään työntekijöidensä eläketurvan ja maksamaan työeläkevakuutusmaksut. Lausunnossaan Eläketurvakeskus totesi, että taiteilijan vakuuttaminen työntekijänä on mahdollista, jos työntekijä työskentelee työsuhteessa (tai virkasuhteessa) ja hänellä on työnantaja. Esityksessä ei käynyt ilmi, kuka olisi taiteilijaapurahan sijaan tulevan palkan maksaja ja työnantaja, joka maksaisi vakuutusmaksut. Jos työnantaja on yksityinen taho, työntekijä vakuutetaan TyEL:n mukaan. Jos työnantaja olisi valtio tai kunta, työntekijä vakuutettaisiin JuEL:n mukaan ja tämä aiheuttaisi budjettivaikutuksia.

Jos taiteilija-apurahojen muuttaminen työsuhteessa maksetuksi taiteilijapalkaksi istuu työeläkejärjestelmän nykyisiin peruslähtökohtiin, on ehdotus mahdollinen. Tämä vaatii kuitenkin tarkempaa selvitystä. Työeläkejärjestelmästä poikkeava järjestely aiheuttaisi isoja kustannuksia. Eläketurvakeskus ei kannata toimeenpanon kustannusten vuoksi järjestelmien muuttamista määräaikaisesti kokeiluluonteisesti.

Eläketurvakeskus pitää lähtökohtaisesti hyvänä, että erilaiset työnteon ja yrittämisen muodot kuuluvat kattavasti lakisääteisen eläketurvan piiriin. Soveltamisalan laajennukset tulisi kuitenkin tehdä harkiten ja siten, ettei järjestelmä liaksi monimutkaistuisi. Eläketurvakeskuksen mielestä

työeläkelakien soveltamisalaa ei tule muuttaa, ennen kuin on selvitetty ehdotuksen toimeenpanosta työeläkejärjestelmälle ja muille aiheutuvat kustannukset ja verrattu kustannuksia tulevaan hyötyyn.

Luku 5: Tarjoamme kaikille suomalaisille tasavertaiset mahdollisuudet nauttia kulttuurista. Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

-

Alaluusua-Listola Anniina
Eläketurvakeskus